

ACC. N:R M. 13327 : 1-11.

Landskap: Blekinge Upptecknare: Eric B. Karlsson, Tving
Härad: Medelstadi Berättare: Helida Abrahamsson, "
Socken: Tving Berättarens yrke: fru
Uppteckningsår: 1954 Född år 1877 i Grönögelsmåla, Tving

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnets vård och uppfostran under förskoleåldern. Lu F 98.

s. 1-11.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 13327:1

Frågelista 98

Berättarinnans fader var snickare, uppfinnare och en mycket anlitad kvarnbyggare, han var religiöst sinnad och en mycket sträng fostrare av sina barn, Hilda Abrahamsson var äldst av barnaskaran, hon fick ej någon skolgång, fadern undervisade sina barn det nödvändigaste för livets uppehälle, de fick lära sig Katekesen, Psalmbok, Bibeln samt räkning och skrivning i konfirmationen blev Hilda godkänd av kyrkoherden med goda vitsord.

Den tid vi här talar om är från 1880 - 1890, den s.k. koltåldern, alltså ifrån barnen kunde gå tills de fick ut att förtjäna sitt eget bröd, vilket varierade från 9-10-14 år, detta hem var ej rikt, men det var ej med de fattigaste i orten.

Modern hade hand om barnen evad det rörde sig om mat och kläder, de äldre syskonen fick ta hand om de yngre efter hand då den äldre lämnade hemmet, rörelsefriheten var beskuren till det rum där modern vistades, ja i många fall bestod hemmet av endast ett rum och kök, i detta rum växte barnen upp och då barnet var 2 år kunde det reda sig inom hus, vid 3 års ålder utomhus, det var mycket olika med barn en del var mer försigkomna och kunde reda sig tidigare.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lof. 98

1

Modern inpräntade noggrant dagligen hur barnet skulle uppföra sig från den tid då barnet kunde tala och förstå vad som sades, lyd-
nad var obetingad och riset kom ofta till användning, då barnen kunde
läsa i bok gav fadern dem läxor vilka han förhörde sig om då han kom
från sitt arbete, de yngre lärde sig av de äldre då de hörde dem stava
på sina läxor.

Barnen kallade far och mor för Ni, äldre i släkten blev farfar
morfar, moster, morbror och farbror, men barn fick ej tilltala äldre
personer för än barnen blev tilltalade av de äldre.

Några vänskapsbevis emellan föräldrar och barn var ej brukligt,
såsom smek och dalt, men var barnen snälla och lydiga efter föräldrar-
nes fordringar fick de någon extra kaka, särskilt då föräldrarna varit
på något kalas eller bjudning hade de alltid något extra med sig till
barnen.

Barnen fick tidigt lära sig hälsa på främmande människor, pojkar
skulle bocka sig och flickorna niga, hälsningen var lika för alla.

Så länge barnen var i hemmet hälsade ej barn och föräldrar på
varandra, före konfirmationsåldern fick ej barnen följa med bort.

Förbud och hotelser förekom, barn fick ej leka begraving, inte fick barnen härna Göken förthy då sprack tungan, de fick ej räcka ut tungan åt någon, för då kunde hända att de ej kunde dra in den igen, ej fick barnen peta sig i näsan, för då kunde en kråka komma och ta med sig näsan.

Om barnen ej ville tvätta sig, hotade föräldrarna med att soten skulle ta dem med sig, / sotaren var ju alltid svart /, han älskade det som var svart och smutsigt, för att skrämna barnen från vatten, sades det att Necken tog dem, gick de nära brunnen tog brunngubben dem, att leka med eld var förbjudet, om ej barnen lydde de förbud som föräldrarne talat om blev det risbastu, hotet om ris låg alltid bakom barnens görande och låtande, med kroppsavsöndringar inövades barnet med att göra på bestämda tider, modern höll det över en Potta på bestämda tider och så fanns i hemmen små stolar där barnet fastsattes där var hål för stjärten och Potta under, där fick det sitta tills det var färdigt, kunde barnet ej göra eller ville det inte och sedan inom närmaste tiden gjorde ner sig blev det risbastu, det ansågs för god fostran om barnet / sa till / så tidigt som möjligt, omkring 15 månader.

I koltåldern lekte pojkar och flickor tillsammans de lekar de kunde hitta på, det blev mest efterrapning av de storas förehavande i det dagliga livet.

I många hem skrändes barnen för Skogssnuvan, Troll och Gastar, om barnen var ute i skogen och miste kontakten med hemvägen måste de komma ihåg att vända något plagg de hade på sig, ty då hade Snuvan ej någon makt med dem och de kunde hitta hem, vid bärplockning och vedplockning, detta i rena skogsbygden.

Yrkesmän besökte sällan de små stugornas folk, de mesta yrken måste fadern själv kunna uträtta, någon sotare såg ej stugornas barn i koltåldern, hade de så gjort hade de nog ej varit rädda för en sotare, då hade skrämelsen för honom varit förgäves.

Koltålders barn sov hos mor och far året om, någon åtskilnad på pojkar och flickor förekom ej, intill dess barnet måste ut och tjäna sitt levebröd, åldern varierade 9 - 14 år.

Barnen fick stå och sitta kring mattavlan utan bestämda platser, men de minsta fick sin plats nära far eller mor i och för hjälp då så var nödvändigt.

4

4

Frågelista 98

ACC. N:R M. 13327:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Som förut omnämnts fick barnen vistas i samma rum som föäldrar-
na, någon särskild plats fanns ej.

I de hem som fanns s.k. finrum uppläts ej för barnen, deras
område blev dagligrum och kök på vintern, om sommaren utanför dörren.

Någon pall och bänk fanns alltid i hemmet, men ingen som barnet
kunde kalla för sitt, någon liten papp eller trälåda kunde någon av
barnen ega som sitt eget och i den förvarade de någon älskad sak, en
färgad glasbit, en trasdocka, några talkottar, de numera hundrade
olika leksaker fanns ej på denna tid för stugornas barn.

Vid 5-6 års ålder fick barnet en s.k. kolt, tyget var alltid
hevävt och benämndes Verken eller Perkum, färg blått, grått, svart
dess snitt var rak, tät vid halsen, lång ärm räckte ned till ankeln
lika om sommar och vinter, käftes bak i ryggen med hakar oc hyskor,
pojkar och flickor var klädda lika i denna ålder, men vid högtider
hade flickorna förkläde.

Underplagg var ett linne lika långt som kolten, inga byxor
inga undertröjor förekom, strumpor hemstickade av fårull på vintern
om sommaren barfotade, på huvudet hade flickorna schalett, pojkar

5

5

mössa av tyg, i de flesta fall även den hemsydd, på fötterna träschor av al eller björk, då husfadern ej kunde göra träscho själv anlätades yrkesman, denna familjens träscho gjordes av en skicklig träscho makare vid namn Abraham Olsson.

Jag har omnämmt förkläde, tyget var henvävt bomullstygg, randigt rutigt eller enfärgat, syddes veckat med band om livet, dels och ärmhålsförklä att häkta i ryggen, pojkar hade sällan förkläde.

Som lösa persedlar kan nämnas haklapp av vitt tyg vid måltider dessa haklappar kunde vara dels av linne och dels av bomull, i några fall utstyrda med en enkel spets i kanten.

Haklapp användes till båda könen, men så hade pojkar någon halsduk hemstickad av ullgarn.

Spädbarnsmössan lades undan vid 2 års ålder, har här tidigare omnämnts vad slags huvudbonad som kom istället.

Strumpor hade barnen alltid om vintern, i alla åldrar, strumporna hölls uppe med ett / slingatt / band under knäet, träscho var enda fotbeklädnad intill 14-15 år, de mera välsittuerade fick all-
pjäxor och kängor till sin konfirmation.

6

6

Frågelista 98

ACC. N:R M. 13327:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

Ytterplagg för flickor stickades av ullgarn, för pojkar ändrades och omsyddes någon av faderns kavajer av vadmal eller verken ofta fick pojkar använda faderns kavaj sådan den var, ämarna kavaldes upp och om den passade eller inte var ej så noga, barnen var ständigt hemma.

Flickornas hår kammades och flätades i 2 flätor, pojkarnas hår klipptes en gång om året / vita tisdag / första tisdagen efter fastlagsdagen.

Kolten tvättades 2 ggr. om året och medan den torkade fick barnet gå i bara linnet, linnet tvättades oftare, endast en uppsättning av kläder fanns för barnen, kolten och linnet bars dagligen, ytterplagg endast vid vistelse utomhus, det fanns ej särskilda söndagskläder.

Snittet och sättet att kläda barnen var, som allt annat stor skillnad beroende på samhällsställning rikedom m.m..

Emellan 2-3 år skulle barnet reda sig vid bordet, barnen åt i vardag tillsammans med de äldre, vid bjudningar var ej barnen med bland de äldre.

7

8

Att barnen fick stå och äta kring bordet motiverades med att de skulle växa fortare, att barnen skulle äta möjligt bröd, för då blev de starka, sked var det redskap barn fick äta med, barnen skulle vara tysta medan de åto, de äldre i familjen skulle ta först utav maten, barnen skulle vänta till sist och äta upp sin portion, ingen fick gå från bordet förän bordsbönen var läst.

Då barnen kunde tala och läsa fick de i tur och ordning läsa både till och från maten, matböner som brukades:

1/ I Jesu namn gå vi till bords, äta och dricka på Guds ord,

Gud till ära oss till gagn, få vi mat i Jesu namn.

2/ I Jesu namn gå vi till bords, för mat och dryck dig vare

lov amen.

3/ För mat och dryck dig vare lov, o Gud lär mig i tro, att

hålla dina bud Amen.

Intill 3 års åldern fick barnen en rätt som allmänt kallades för / doppa / detta var kokt av vetemjöl och mjölk, men ofta fick barnen i tidigare stadium äta samma mat som de vuxna, / dop-
pa / var en speciell barnrätt.

8

Frågelista 98

ACC. N:R M. 13327:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ingen mat och ingen dryck var förbjuden för barnen, som mel-
lannål kunde barnen äta kall potatis doppad i salt, i övrigt vakade
föräldrarna över att barnen ej kom över något som kunde vara skad-
ligt för hälsan, barnen fick ej kaffe eller sprit i detta hem, ty
sprit användes ej av föräldrarna, sötsaker förekom ej utom vid kalas
då hade föräldrarna med sig hem både kakor och karameller.

Den dagliga tvättningen bestod av att modern med en fuktig
trasa torkade av ansikte och händer, kammade och flätade håret på
flickorna, kammade pojkarna. Tandvård förekom ej. Varmbad kunde
anordnas till julen, varmt vatten i en balja i vilken barnen kunde
ligga och sitta, här fick modern eller äldre syskon tvätta den badan-
de ungen, i stjärten fick modern eller syskon tvätta barnen ofta i
den yngre åldern, det var med en trasa doppad i vatten ljunt eller
kallt beroende på om barnet var stort nog att/säja till/ borde det
/ seja till / och ej gjorde det blev det kallt vatten, det var ett
straff. För ohyra i huvudet användes ättika och såpa.

Om barnet blev sjukt fick det lägga sig, var det febrigt
syntes det på barnets hy, dekokter användes, såsom fläderte, honung,

9

9

ättika användes till omslag, om barnet slagit sig så det blev en bula lad modern på ett kallt järn för att sprida blodet, var det en mindre skada blåste modern på det och sa, nu är det bra igen, och det hjälpte i de flesta fall.

Då tid medgavs kunde mor eller far taga upp en i knäet och låta barnet rida under det att detsjöng / rida rida ranka hästen heter Blanka, uti skogen rida, du en tid får bida.

Barnens lekar var mångsidiga, några köpta leksaker fanns ej, barnen skaffade sig leksaker om sommaren ute i naturen, någon träbit, gran och tallkotte, några stenar, Pojkarna gjorde kor och hästar så gott de kunde, flickorna syslade med trasdockor, dess kläd- sel och vård. I hemmet var sträng diciplin och läxor och arbete hängde ständigt över de större barnen, på söndagen skulle texten läsas av de barn som kunde i tur och ordning.

Några andra böcker än bibeln, biblisk historia, katekes fanns ej och de bilder dessa innehöll blev allt sevärt för barnen så inpräntades Guds kärlek och Djävulens onska, gör ej så det tycker ej Gud om, nu får du be om förlåtelse, hördes från far.

10

10

Vid 9- 10 års ålder hade barnen i hemmet fått hjälpa till med allt som förekom i hemmet, sköta yngre syskon, passa ko och gris, bära ved, diska och tvätta, vid denna tid fick barnet taga plats som barnjungfru, vaktepojke, till en början blev det ej stor lön endast maten och några kläder, men i ett fattigt hem var det i alla fall en lättnad för familjefadern en mun mindre att mätta.

Efter konfirmation blev det lillpiga och lilldräng med någon betalning t.ex. 25 kr. för flickan och 40 kr. för pojken pr. år.

Nu undras det hur var det med skolan, jo i ordentliga och religiösa hem lärdes barnen det viktigaste hemma innan de kom ut i förvärvsarbete, de barn som fick bevista skolan fick av sin husbonde gå i skolan vissa dagar så att de kunde klara sig vid konfirmationen, arbete fanns för alla.

Dessa anteckningar avser folk med inkomst endast av sina händers arbetsförmåga, men kan nämnas att bonden med 6 nöt och oxar fick leva på samma sätt, barnen i bondens hem fostrades under samma förhållanden.

// Så kan omtalas att dödligheten bland barn var ganska stor.